

4. Кравцова М. О. Кіберзлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання органами внутрішніх справ автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / М. О. Кравцова ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. – 16 с. – с. 4.

5. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

Козієнко А. В.

*студентка VI курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права і процесу,
декан юридичного факультету
Банах С. В.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УМИСНОГО ВБИВСТВА, ЗАМАСКОВАНОГО ПІД НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК АБО САМОГУБСТВО НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Умисне вбивство людини – це діяння, вчинене з метою позбавлення життя особи. Даний злочин має дуже давню історію, адже вбивство людини існувало від початку появи самих людей. В жодній країні вбивство ніколи не залишалося непоміченим, воно завжди асоціювалося у людей із протиправним, неправильним діянням. Проте, досі залишається багато невирішених питань, пов'язаних з окремими його видами. Одним з таких видів є умисне вбивство замасковане під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті. **Актуальність** даної теми зумовлена тим, що даний вид злочинів є недостатньо дослідженим. Теоретична та практична складова розслідування не до кінця розвинуті, що часто призводить до значних труднощів. Зокрема, відсутній продуманий алгоритм слідчих дій, які необхідно проводити при виїзді на місце скоєння даного злочину.

Метою роботи є постановка проблемних питань щодо розслідування умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті, їх розгляд а також пошук їх вирішення.

Дана тема не є широко дослідженою. Проте, науковими аспектами питання займалися такі науковці, як: Комаринська Ю., Галаган О., Солодовніков А., Біленчук П. та інші.

Конституція України у своїх статтях містить норму, згідно з якою умисне вбивство повинно бути караним. Дана норма розміщена у ст. 27 і вказує на те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини [3, с.12]. Саме на закріплення цього спрямоване фіксування умисного вбивства як злочину у ст. 115 Кримінального кодексу України. Згідно з даною статтею вбивством визнається умисне,

протиправне позбавлення життя людини. Потрібно звернути увагу на те, що стаття містить дві частини: простий та кваліфікований склади даного злочину. На жаль, жоден пункт не виділяє замасковане вбивство як кваліфікуючу ознаку [4, с.27].

Саме вбивство може здійснюватися різними шляхами та формами, які можуть виражатися як в діях так і бездіяльності. Можна виділити фізичний вплив та психічний. Бездіяльністю ж в даному випадку вважається невчинення особою певних дій які вона повинна була і мала можливість вчинити, що призвело до смерті іншої особи. У будь-якому випадку закінченим вбивство вважається лише з настанням наслідку – біологічної смерті особи. Необхідним є зв'язок між діянням особи та смертю людини.

Умисне вбивство завжди охоплюється саме умислом. Особа повинна розуміти значення своїх дій і те, що вони призведуть до смерті людини, бажаючи настання цієї смерті. Також винний може не бажати настання смерті, але свідомо припускати її настання. Отже, у випадку умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті повинні бути присутні такі ознаки: умисел вбивці, діяння, настання наслідку та причинний зв'язок між діяннями і смертю. Проте, крім цих основних ознак є ще й додаткова – маскуванню злочину з метою його приховати, затягнути розслідування, уникнути відповідальності. Для цього імітує, що потерпілий сам заподіяв собі смерть або ж це сталося під час нещасного випадку.

Саме поняття маскуванню можна розуміти як спосіб приховування вбивства, що передбачає комплекс заходів які використовує злочинець для штучного введення в оману та приховання дійсних обставин. Найчастіше такі дій спостерігаються за особами які усвідомлюють, що на них може впасти підозра. До таких осіб в першу чергу відносяться родичі та близькі знайомі особи адже саме їм в першу чергу доводиться відповідати на питання [2, с. 37]. Особи що незнайомі або малознайомі з потерпілим рідко вдаються до маскуванню, адже вважають що підозра взагалі не впаде на них. Проте, такі випадки все ж зустрічаються коли це стосується досвідчених осіб, що вчиняють вже не перше вбивство.

Маскуванню своєю метою має змінити уявлення про спосіб вчинення злочину та об'єктів чи суб'єктів, що з ним пов'язані. Злочинець, що маскує злочин, на нашу думку переслідує три основні мети: приховання самого злочину, приховання злочинного характеру діяння та приховання участі самого злочинця у скоєному. Це легко можна відслідкувати на прикладі ситуації, в якій злочинець зіштовхнув особу на колію під локомотив поїзда, що рухався. В результаті чого особа зазнала травм і померла. Також можливе залишення особи, що знаходиться в безпорадному стані на залізничних шляхах таким чином, щоб відбулося її зіткнення з поїздом.

В таких випадках злочинець маскує вбивство під самогубство, намагаючись видати його за таке і переконати що особа сама потрапила під транспорт. Також, винний може твердо обстоювати думку про нещасний випадок і стверджувати, що потерпілий підійшов надто близько до поїзда чи внаслідок свого безпорадного стану не розумів де знаходиться [5, с. 451]. Також, злочинець приховує свою участь і причетність до смерті потерпілого. Часто стверджує, що не знаходився поряд у момент настання смерті і не бачив як це відбулося. Або ж навпаки переконує що на власні очі бачив як потерпілий вчинив самогубство.

На нашу думку, маскуванню злочину повинно бути визначене як обтяжуюча ознака, адже це значно затягує розслідування та відстрочує момент встановлення істини. Особи, що вдаються до маскуванню, повинні каратися більшою мірою ніж ті, хто не намагається приховати злочин. Вважаємо за доцільне розглянути пропозицію внесення змін до ст. 67 Кримінального кодексу України «Обставини, які обтяжують покарання», а саме внести до першої частини даної статті п. 14 «вчинення злочину, що супроводжується маскуванням його під самогубство чи нещасний випадок».

Проблемним аспектом також вважаємо саму кваліфікацію таких злочинів. Спірним є питання чи слід кваліфікувати такі діяння за ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України, адже сам залізничний транспорт являється джерелом підвищеної небезпеки, а його наїзд на будь-який об'єкт може спричинити загально небезпечні наслідки. Поїзд може зійти з колії, наїхавши на людину. Крім цього водій, побачивши перешкоду, може різко загальмувати, чим самим спричинити травми пасажиром. Отже, в деяких випадках такі вбивства слід кваліфікувати за п. 5 ч. 2 ст. 115 ККУ, а саме як «вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб».

Згідно з статистикою, умисні вбивства складають невеликий процент порівняно з іншими злочинами, що трапляються на залізниці. Оскільки дане питання не є широко дослідженим, часто слідчі та інші працівники правоохоронних органів не помічають слідів маскуванню і вбивства, закриваючи справу як смерть у зв'язку з самогубством або ж настанням нещасного випадку. Зокрема це відбувається з причини необізнаності, відсутності алгоритму першочергових слідчих дій та типової постанови на призначення судово-медичної експертизи. Немає переліку питань, які необхідно задавати судовому експерту в даному випадку.

Найперше на що необхідно звернути увагу при огляді трупа це положення та поза. Адже, положення людини яку штовхнули під поїзд буде значно відрізнятись від положення самогубця. Особа, яку штовхнули, інстинктивно намагається відштовхнутися, витягуючи руки вперед. Також вона намагається втримати рівновагу, вивернути корпус тіла щоб уникнути падіння, захистити голову у зв'язку з чим перший удар приходиться на кінцівки. Траєкторія падіння тіла теж залежить від наданого йому прискорення. Сила зіткнення з зіштовхнутим тілом буде більшою ніж з вільно падаючим. Дані аспекти повинні бути зафіксовані в протоколі.

Також, експерт повинен точно встановити час смерті і співставити його з часом отриманих ушкоджень. Адже досить часто труп вбитої людини підкидають на колію для маскуванню вбивства. Виявлення посмертних ушкоджень вказує на те, що людина померла з інших причин. Що наштовхує на думку про підкидання трупа на колію. Важливим аспектом є і визначення характеру всіх ушкоджень, знайдених на тілі потерпілого. Виявлення більш давніх та свіжих ушкоджень. Наявність ушкоджень, завданих у різний час, може свідчити про сліди боротьби потерпілого і наявність нападника, який ці ушкодження завдав. В такому випадку потрібно з'ясувати чи могли ці ушкодження бути завдані в день смерті чи незадовго до неї.

Також потрібно з'ясувати наявність в крові потерпілого алкоголю та наркотичних речовин, лікарських засобів що могли привести його в безпорадний

стан та з'ясувати чи не хворів потерпілий на хвороби, внаслідок яких міг перебувати у безпорадному стані. Потрібно виключити версію, що потерпілого привели у безпорадний стан щоб вбити. Крім цих питань експерт повинен з'ясувати присутність на тілі потерпілого слідів потенційного вбивці. Це можуть бути залишки одягу, волосся, шкіри, крові чи різних потожирових залишків на тілі жертви. Не менш важливим є виявлення слідів на самому місці події. Це сліди взуття, волочиння, боротьби, предмети що не належать потерпілому. Потрібно пам'ятати, що сліди можуть бути у місцевості, що розташована поблизу.

Вкрай важливою є оперативність. Це зумовлено тим, що залізниця є місцем скупчення великої кількості людей. Існує велика ймовірність що докази будуть знищені перехожими і пасажирами поїздів. При знайденні трупа біля залізниці потрібно визначити яка ймовірність його викидання з рухомого вагону. Про це може свідчити глибина слідів, знайдених довкола адже у людини яка щось несе сліди будуть глибшими. Також, коли з вагону випадає ще жива людина то будуть наявними сліди від першого зіткнення рук або ніг з поверхнею. Коли ж викинуто труп – їх не буде. Проте, будуть сліди від місця зіткнення тіла з поверхнею [1, с.54].

При виявленні трупа людини на об'єктах залізниці черговий відділку повинен негайно повідомити про це відділ внутрішніх справ. Усі події, що призвели до смертельних наслідків розслідуються в тісній взаємодії з органами Міністерства внутрішніх справ України на залізниці [2, с.63].

Складність розслідувань полягає і в тому, що поїзд, який наїхав на труп або ж збив людину, після даної події міг проїхати ще сотні кілометрів. Сліди, могли знищитися чи стертися при його подальшому руху.

Отже, можна зробити висновок, що умисне вбивство замасковане під самогубство або нещасний випадок на залізничному транспорті – це група злочинів, що потребує детального вивчення та значного доопрацювання задля полегшення розслідувань таких правопорушень. Необхідно розробити перелік типових питань судово-медичному експерту та типову постанову на призначення судово-медичної експертизи, що скоротило б час розслідування та було б надзвичайно корисним в таких випадках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апарин С. М. Специфика расследования преступлений, совершенных на железнодорожном транспорте : учеб. пособие / [С. М. Апарин, А. В. Носов, В. С. Корнелюк и др.]. – Волгоград : ВА МВД России, 2003. – 112 с.
2. Комаринська Ю. Б. Розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті [текст] : навчальний посібник / Ю. Б. Комаринська, О. І. Галаган – К. : "Центр учбової літератури", 2013. – 124 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.–1996.–№30.– ст.141.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.